

Gymnázium Přírodní škola, o.p.s.

PROGRAM PRO LESNÍ ŠKOLKU

Miloš Halda

Vedoucí práce: Anežka Koutníková

28. 2. 2015

Obsah

Úvod	4
Cíle	4
Postup práce	4
Lokality a programy	5
Popis lokalit a jednotlivých programů na nich	6
Zámecký park.....	6
Jezírko v parku	6
Polní cesta.....	8
Rybník.....	9
Za parkem.....	10
Mapy k lokalitám.....	11
Diskuse.....	14
Závěr	14
Literatura a zdroje.....	15
Přílohy	

Poděkování

Chtěl bych poděkovat především :

Mojí vedoucí práce Anežce Koutníkové,

Markétě Novotné za kresby použité v mé práci,

Lesní školce Stromeček v Měšicích

a dalším lidem, kteří mi pomohli s mojí prací

Úvod

Náplní mé práce bylo vytvořit program pro lesní školku, který bude použitelný v běžném chodu školky. Program má být zaměřený na poznávání přírody malými dětmi.

Mým bydlištěm je obec Měšice a v Měšicích je také lesní školka Stromeček, pro kterou jsem program dělal. V Měšicích je kromě jiných věcí a míst také zámecký park, který mi přišel jako vhodné místo pro provedení mého programu, ovšem tento záměr musel být změněn vzhledem k probíhající revitalizaci a proto jsem výběr míst rozšířil o další přiléhající a lehce dostupná místa.

Cíle

Mým hlavním cílem bylo připravit realizovatelný program pro děti z lesní školky v Měšicích ve věku 3-5 let a připravit k němu všechny potřebné materiály. Program by měl děti seznámit s přírodou kolem nich formou her. Dílčím cílem bylo provést biologický průzkum v Měšickém parku s důrazem na živočichy.

Postup práce

Nejprve jsem z vlastních předchozí zkušeností vytipoval vhodné lokality, použitelné pro můj program. Poté jsem v daných lokalitách provedl zběžný biologický průzkum. Zaměřoval jsem se především na ptactvo a dále na vše, co se týká programu (například vodní a suchozemští bezobratlí). Podle tohoto průzkumu jsem odhadl, na jaký program by se lokalita hodila.

V létě 2014 jsem se zúčastnil programu lesní školky v Měšicích a na základě toho jsem vymýšlel reálie (například zda děti program zvládnou, zda nejsou příliš daleko místa provedení programů a podobně) programů a her.

Poté jsem ve spolupráci se svou vedoucí práce vytvořil program, který se může na dané lokalitě využívat. Některé programy jsem vyzkoušel s lesní školkou v Měšicích a upravil jsem je podle získaných zkušeností.

Lokality a programy

Program probíhá na pěti lokalitách a je rozložen do pěti dopolední odpovídajících běžnému programu školky, to je 8:00 až 12:00 hod. Ideální počet dětí pro provedení programu je 6, maximální 15. K programu budou děti potřebovat pastelky a běžnou výbavu do lesní školky, lektoři papír a další pomůcky napsané u jednotlivých činností. Níže je uveden časový plán programů. Řízený program probíhá pouze do svačiny, poté si děti hrají samy.

1. Den: Zámecký park

Popis programu	Čas
Ukázka obrázku mravence, ukázka ve volné přírodě.	10 min
Čtení z knížky	15 min
Stavění domečků + skládání mravenců	20 min
Děti představí svůj výtvar	15 min

2. den: Jezírko v parku

Popis programu	Čas
Rozdání pomůcek a školení dětí v lovu	15 min
Lov + určování živočichů pomocí obrázků	20 min
Omalování omalovánek	20 min

3. den: Polní cesta

Popis programu	Čas
Hra	20 min
Představení ptáků	20 min
Omalování omalovánek a kreslení	30 min

4. den: Za parkem

Popis programu	Čas
Příchod na lokalitu	25 min
1. Hra + zhodnocení	20 min
2. Hra	10 min
Přesun na další lokalitu	35 in

5. den: Rybník

Popis programu	Čas
Hra + povídání	20 min
Kreslení	20 min

Popis lokalit a jednotlivých programů na nich

Zámecký park

Vzrostlý les blízko silnice, nyní částečně revitalizovaný, s jezírkem ve svém středu. Stromy jsou většinou listnaté, často druhy do ČR dovezené. Západní část parku zůstane ve stávajícím stavu, tedy spíše houština, porostlá břechťanem. V celém parku je též mnoho ptáků, především pěvců, nejvýraznější jsou sýkorovití. Poloha parku je zaznačena v mapce.

Zde budu provádět program zaměřený především na mravence.

Pomůcky: Knížka *Ferdy mravence*, obrázek opravdového mravence.

Popis programu:

Nejprve dětem na obrázku ukážeme, jak vypadá mravenec, přečteme pohádku o Ferdovi mravencovi, ideálně 1. a 2. kapitoly z knížky Ondřeje Sekory: *Knížka Ferdy Mravence*. Poté řekneme dětem, aby vytvořily mraveniště z přírodních materiálů (děti se pokusí napodobit mraveniště mravence lesního, vyobrazené v knížce).

Děti též budou na zemi skládat obrázek mravence podle obrazové předlohy. Výběr materiálu bude na rozhodnutí dětí (lístky, větvičky a podobný materiál). Děti, které tato činnost nebude bavit, či které již budou hotové, můžeme vyzvat, aby se pokusili najít živého mravence.

Děti nakonec představí svůj výtvar před ostatními.

Jezírko v parku

Toto jezírko je zarostlé rákosem, bahnité dno je pokryto především listím. Jezírko je poměrně malé. Z živočichů zde nejsou pouze bezobratlí, ale i obojživelníci.

Zde je vhodné udělat program zaměřený na malé vodní živočichy

Pomůcky: Pomůcky: Cedníky – velikost ok do 1 mm. Počet závisí na počtu dětí. Kyblík – stačí jeden na uložení úlovku + několik průhledných misek pro přechodné uložení úlovku pro děti. Dál obrázky živočichů pro určování a vybarvování (příloha 1)

Popis programu:

Nejprve přivedeme děti k vodě, nejlépe k co nejméně svažitému břehu. Předvedeme dětem, jak se loví, a ještě co se loví (nejlépe ukázka živého živočicha). Můžeme použít 2 metody lovu.

1. Účinnější, ale mokřejší. Vezmeme cedník, zalovíme po dně, vylovíme např. listí a poté ho rozebereme a vyndáváme živočichy.
2. Při druhé metodě se cedníkem loví jen to, co je vidět pouhým zrakem, bez potřeby hrabání se bahně a podobně. Tato metoda je méně účinná, protože nemůžeme vylovit to, co žije v podkladu, ale při jisté míře šikovnosti, se děti vůbec nenamočí. Při této metodě lovu lovíme jen konkrétní jedince, kterých si všimneme.

Součástí materiálu jsou omalovánky-obrázky vodních živočichů vyskytujících se na dané lokalitě, ke kterým děti přiřazují skutečné živočichy, které vylovily. K pozorování vylovených živočichů děti používají lupu. Popřípadě, pokud by lov dítě nezaujal, může místo toho omalovánky vybarvovat. Na konci si přiřazené živočichy k obrázkům ukáží a lektori ověří správnost určení.

Živočichové, které můžeme nalézt (jejich obrázky, které dětem předkládáme, jsem dal do příloh):

bruslařka obecná

Bruslařka obecná běhá poměrně rychle po hladině, dětem se jí nejspíš nepodaří chytit.

vodoměrka štíhlá

Vodoměrka štíhlá též běhá po hladině, je vidět vzácněji, než bruslařka, se kterou si ji lidé často pletou, ale vodoměrka má daleko delší hlavu.

znakoplavka obecná

Znakoplavka obecná plave poměrně rychle pod hladinou, ale občas vyplave k hladině a nadechne se, plave pomocí dlouhých nohou zády dolů – odtud znakoplavka.

klešťanka

Klešťanka je podobná jako znakoplavka, ale menší.

Tito čtyři živočichové patří k podřádu **ploštic**, které přijímají potravu pomocí sosáku.

bahenka živorodá

Tento plž se vyskytuje většinou na listech či dřevě, ale může se stát, že ji zrovna uvidíte plavat, je to díky vzduchu, který má v sobě.

larvy much

Larvy much nemají nohy, vypadají jen jako kolem 2 cm velký článkovaný podlouhlý sliz. Děti se jich nejspíše budou štítit. Pohybuje se píd'alkovitě.

larvy vážek

Jsou to asi 2-4 cm dlouhé larvy s velkými kusadly, velkým zadečkem a dlouhými nohami. Jsou dravé, a když jim poté, co se vypořádají s šokem z ulovení, dáte potravu (jiné živočichy nejlépe s měkkou schránkou), můžete sledovat, jak ji budou lovit.

hltanovka bahenní

Hltanovka je malá, neparazitická pijavka, žijící mezi rostlinami či v bahně. Nebojte se, je především dravá a nekouše, takže vám nic neudělá.

pavouci

Z pavouků uvidíte nejspíše lovčíka vodního.

beruška vodní

Nejhojnější korýš je nejspíš beruška vodní, dále například blešivec.

Ze žab je dále možno vidět například některého ze zelených skokanů, či pulce.

Polní cesta

Popis místa: Cesta vedoucí z Měšic do dalších vesnic (například Hovorčovic) je v první části obklopena starými ovocnými stromy a (především) bezovými houštinami. Je zde velké množství ptactva, opět především pěvci, hlavně sýkory a pěnkavovití. Lze zde zahlédnout i například káně lesní, poštolku či motáka pochopa, žijícího v blízkém rákosí. Též se zde vyskytují bažanti obecní.

Děti by si zde měly dát pozor na bolševník velkolepý, velmi vysokou rostlinu podobnou rozkvetlé mrkvi, která je velmi jedovatá a při kontaktu šťáv s pokožkou způsobuje puchýře.

Jak již vyplývá z mé charakteristiky prostředí, program bude zaměřen na pozorování ptactva.

Seznam druhů: moták pochop, budníček menší, sýkora koňadra, strakapoud velký, sýkora modřinka, červenka obecná, žluna zelená, kos černý, drozd zpěvný, brhlík lesní, špaček obecný, sojka obecná, mlynařík dlouhoocasý, stehlík obecný, bažant obecný, káně lesní, poštolka obecná, hrušeň obecná, kopřiva dvoudomá, bez černý, bolševník velkolepý, čekanka obecná,

Popis programu: Po cestě, aby se děti naladily na správnou atmosféru se jim sdělí, aby si všimaly ptáčků, co po cestě uvidí, a že musí být potichu, aby se jich ptáčci nebáli.

Tuto hru je vhodné udělat po příchodu na lokalitu. Děti jsou nejprve sýkorkami, které žijí v keřích. Všichni si musí postavit kroužek z klacíků a poté musí být v něm. Když všichni hnízdečko postaví a jsou v něm, řekne se: Sýkořata hýbejte se!!!, po čemž vyslovení musí vyletět z hnízdečka, „vyletět“ k jinému hnízdečku a chytnou se jeho.

Poté se mezi hnízdečka rozhází kuličky z alobalu, znázorňující potravu, které děti sbírají a soutěží, kdo jich nasbírá víc do svého hnízda. V ruce smějí mít pouze jednu kuličku.

Takto hra pokračuje, a poté přijde inovace, kdy jedno dítě se změní na kunu, a chytá děti (sýkorky) které nejsou v hnízdečku.

Poté dětem ukážeme obrázky čtyř skutečných ptáků a řekneme dětem o nich základní informace jako například co žerou, kde žijí. Po chvíli můžeme děti vyzkoušet, zda si názvy zapamatovaly-ukážeme si jim obrázky a děti budou hádat, co to je za ptáka. Nakonec si děti budou moct vybarvovat omalovánky, popřípadě mohou kreslit vlastní.

Dále zde přikládám návrh na hru, pro případný zbylý čas:

Alobalové kuličky se opět rozhází po ploše a děti je následně mají sesbírat na hromádku. Popřípadě lze tuto hru udělat akčněji tím, že se děti rozdělí do družstev a budou soutěžit o to, kdo jich nasbírá víc.

Ptáci, které na lokalitě můžeme vidět (jejich obrázky, které můžeme dětem předložit jsem dal do příloh):

sýkora

Sýkora je malý, čiperný pták, který se živí hmyzem.

kos černý

Kos černý je malý, černý pták, který je hmyzožravý.

sojka obecná

Středně velký všežravý pták.

pěnkava obecná

Malý zrnožravý pták.

Rybník

Popis místa: Velký Měšický rybník ležící směrem na sever od nepříliš vzdálených předešlých lokalit, je osázený hospodářskými rybami a využíván pro sportovní rybolov. V jeho okolí se rozprostírá listnatý les (hlavní stromy jsou javor, habr, dub) a houštiny, především babykové a bezové, dále mladé javory kleny a mléče. Poloha rybníku je opět zaznačena v plánu.

Program je vhodné zaměřit na vodní ptactvo – vyskytují se zde kachny divoké, lysky černé, volavky popelavé, slípky zelenonohé, výjimečně kormoráni.

Seznam druhů: moták pochop, holub hřivnáč, kachna divoká, budníček menší, sýkora koňadra, strakapoud velký, lyska černá, sýkora modřinka, červenka obecná, žluna zelená, kos černý, drozd zpěvný, brhlík lesní, špaček obecný, sojka obecná, kormorán velký, mlynařík dlouhoocasý, straka obecná, bažant obecný, káně lesní, poštolka obecná, nutrie říční, zajíc polní

Potřebné věci: Obrázky ptáků, papíry s obrázky potravy (příloha 3), popřípadě dalekohled, ale ten rozhodně není nutný a děti s ním často neumí.

Popis programu:

Dětem nejdříve ukážeme obrázky kachny, volavky a kormorána (příloha 3) a řekneme jim, co jedí, jak se chovají a podobně, popřípadě si je ukážeme ve volné přírodě (ale nepředpokládám, že by spatřily volavku, protože je plachá) a poté nám řeknou, co by chtěli být nejraději – budou si hrát na zvoleného ptáka (mohou si vybrat z kachny, volavky a kormorána). Poté před ně rozložíme papírky s obrázky jídla (například obrázky rostlin, ryb a bezobratlých a například plechovky, odpadky a podobně, příloha 3) sedneme si do kroužku, a musí sbírat potravu. Poté si znovu sedneme do kroužku a rozebereme s nimi, zda potrava, kterou sebrali je pro daného ptáka vhodná, či nikoliv.

Poté budou moci kreslit kachny, které na rybníce žijí, či vybarvovat omalovánky (příloha 3).

Pokud zbyde nějaký čas, je možné ještě udělat procházku dále do lesa směrem k Mratínu.

Ptáci, které na lokalitě můžeme vidět (jejich obrázky, které můžeme dětem předložit, jsem dal do příloh):

kachna divoká

Živí se převážně se živí rostlinnou potravou, ale nepohrdne ani masem. Není příliš plachá, nechá se krmit.

volavka popelavá

Volavka se živí měkkýši, hmyzem a drobnými obratlovci. Je velmi plachá, většinu času stráví vyčkáváním na mělčině.

kormorán velký

Kormorán velký loví ryby. Většinou ho vidíme sedět na větvi u rybníka.

Za parkem

Popis místa: Jihovýchodně, bezprostředně za parkem je cca 5 m široký pruh trávníku a za ním pole.

Seznam: žížala, různí pavouci, mnoho druhů brouků, mnohonožky, stonožky, mravenci, rousky (jiný druh, než ten, co žije lidem v konečnicku, takže se nemusíte bát) a další

Popis programu: Jsou zde výborné podmínky pro objevování půdních živočichů.

Pomůcky: rýč, miska na ulovené živočichy

Nejprve přijdeme na danou lokalitu, vhodná je lokalita s kyprou půdou. Tam lektor vyryje několik děr (dávejte pozor, abyste neryli do trávníku. Děti poté přijdou a vyberou z nich živočichy, které v nich jsou.

Zde je možné najít opravdu mnoho živočichů, takže pokud se vám zdá, že se nic v dané jámě nenachází, tak se pletete. Stačí se podívat z blízka a už toho uvidíte více.

Po této aktivitě si sedneme k obrázkům živočichů a ukážeme si je ve velkém.

Zakopání pokladu

Dětem o den dříve řekneme, že si mají přinést poklad, který si zakopeme.

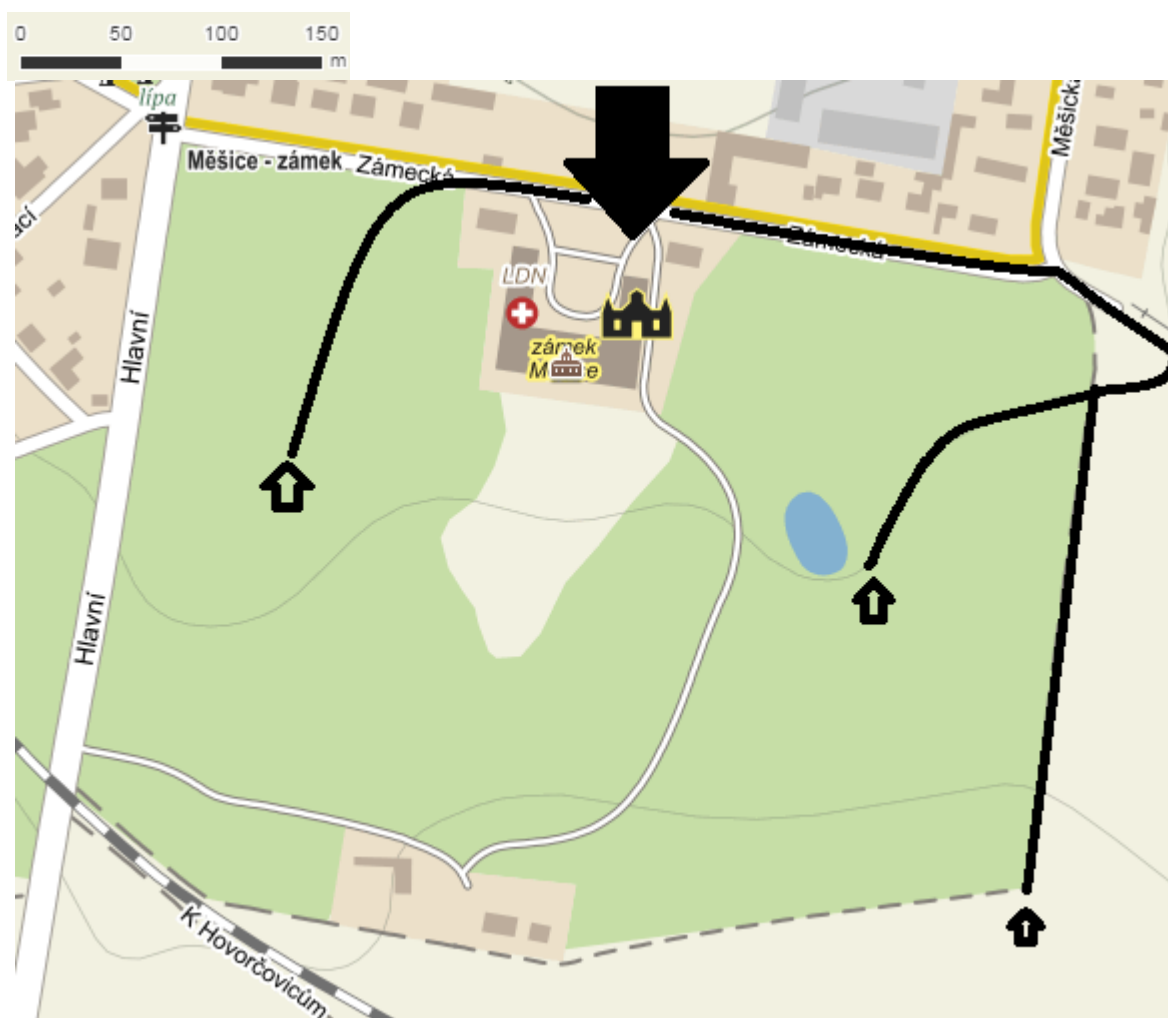
Pomůcky: poklad (cokoliv, třeba i list nebo kaštan), rýč

Vykopeme několik děr (podle počtu dětí. Aby každé mělo alespoň jednu), do nich děti vloží věci, co si přinesli a po několika měsících je vykopeme a zjistíme, co s nimi pobyt pod zemí udělal.

Ještě by bylo dobré dodat, že na konci každého programu si s dětmi sedneme do kroužku a budeme si s nimi povídat, co se jim na programu líbilo a naopak.

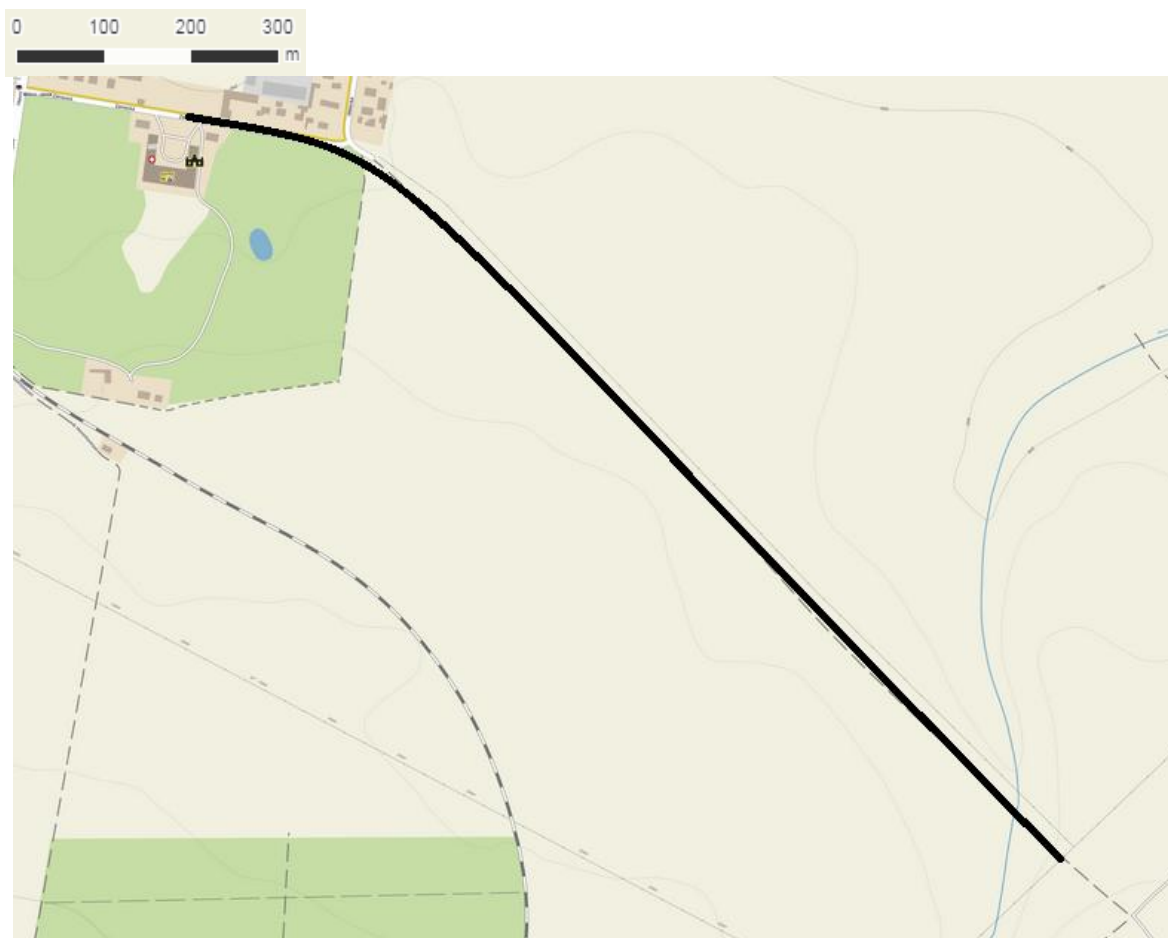
Mapy k lokalitám

1.den

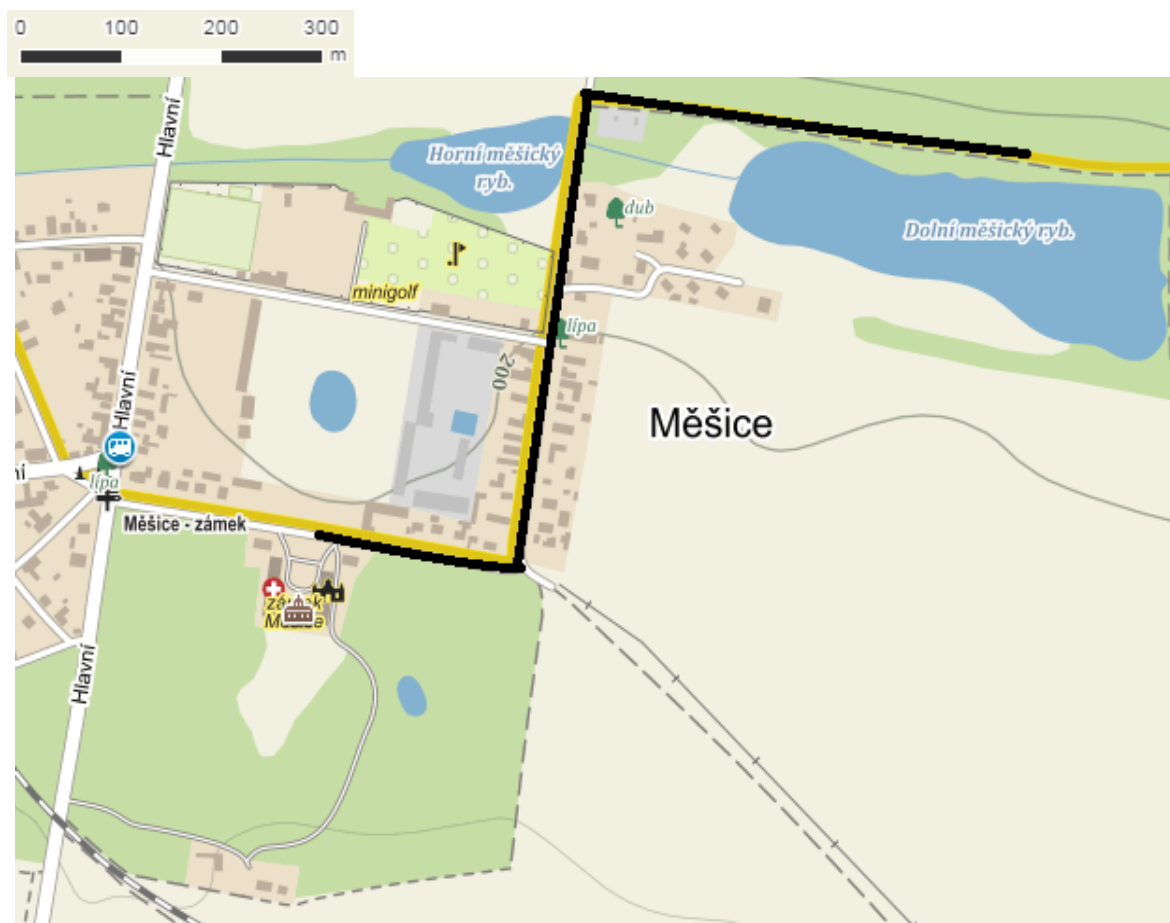
Velká šipka značí místo srazu lesní školky, levá malá šipka značí lokalitu zámecký park, prostřední značí jezírko v parku a třetí značí lokalitu za parkem

2.den

Zde je na severo-západě místo srazu a čára znázorňuje trasu, přičemž program začíná na polní cestě.

3.den

Východně od středu mapy se nachází místo srazu, a severo-východně se nachází Měšický rybník

(zdroj: Mapy.cz)

Diskuse

Abych zjistil funkčnost mých programů Za parkem, Rybník a Polní cesta, provedl jsem dvě ověřování. Při ověřování programu (17. 4. 2015, 28. 5. 2015) jsem zjistil, že děti velmi zaujal, ale byly pro ně často moc náročné přesuny, což jsem vyřešil novým rozdělením programu na 5 dní, místo 3. Dále jsem, bohužel až po provedení programu zjistil, že děti jsou zvyklé na organizovaný program pouze před svačinou a po svačině si již hrají samy, což mělo za následek, že se mi program na polní cestě nepovedl tak, jak bych chtěl, ale děti program upravily podle sebe.

Závěr

Připravil jsem program pro lesní MŠ v Měšicích, i k němu potřebné podklady. Program je prováděn na 5 lokalitách, je zaměřen na rozvíjení pozorovací schopnosti světa kolem, fyzickou kondici, manuální zručnost, a znalosti přírody dětí. Program jsem z větší části vyzkoušel a své zkušenosti prezentuji na obhajobách profilových prací 22. 6. 2015.

Bohužel se mi nepodařilo provést rozsáhlejší biologický průzkum, než jaký je nutný k provedení her.

Literatura a zdroje

BUREŠ, Ing. Jiří a kol. *Ekologická výchova v mateřských a základních školách*. Pardubice Ekocentrum PALETA. 2002.

TILLING, Steve, Anne Bebbington, John Bebbington. *Klíč k určování půdních bezobratlých živočichů*. Brno: Rezekvítek. 2001

MALENINSKÝ, RNDr. Miroslav. *Klíč k určování vodních breberek*. Praha: Centrum pro děti a mládež Českého svazu ochránců přírody. 1996.

SEKORA, Ondřej. *Knižka Ferdy Mravence*. 3. vyd. Praha: SNDK. 1968

Wikipedie [online]. 18. 2. 2015 [21. 2. 2015]. <<https://cz.wikipedia.org/wiki/>>

АКАДЕМИК [online]. [21. 2. 2015].

<<http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/75171/%D0%92%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B8>>

bumblebee.org [online]. [21. 2. 2015]. <<http://www.bumblebee.org/invertebrates/Hemiptera3.htm>>

Insect Illustrations[online]. [21. 3. 2015]. <<http://insectillustrations.com/diaprepocoris-zealandiae/>>

BioLib[online]. [21. 2. 2015] <<http://www.biolib.cz/cz/image/id10235/>>

Vážky ČR – portál odonatologů [online]. [21. 2. 2015]. <<http://www.vazky.net/cs/vazka-ploska---libellula-depressa>>

zicie a klimat [online]. [21. 2. 2015].

<<http://www.zycieaklimat.edu.pl/index/?id=5fd0b37cd7dbbb00f97ba6ce92bf5add>>

araneae Spiders of Europe [online]. 2.2015 [21. 2. 2015].

<http://www.araneae.unibe.ch/data/411/Dolomedes_fimbriatus>

zoologie pro veterinární mediky [online]. [21. 2. 2015].

<<http://www.zoologie.frasma.cz/mmp%20213%20korysi/kor%C3%BD%C5%A1i.>>

Wikipedia [online]. [21. 2. 2015]. <http://commons.wikimedia.org/wiki/Parus_major>

Rajče.net [online]. [21. 2. 2015]. <http://leyila.rajce.idnes.cz/zoologie_-_ptaci/?order=create&src=0>

Wikipedia [online]. [21. 2. 2015]. 4. 12. 2014 < http://en.wikipedia.org/wiki/Eurasian_jay>

HORČIČKO, Petr, I. Lysoněk [online]. 2004 [21. 2. 2015].

<http://www.guh.cz/edu/bi/biologie_obratlovci/html04/foto_103.html>

Český svaz chovatelů [online]. [21. 2. 2015]. <<http://www.cschdz.eu/odbornosti/drubez/standard-kachny-divoke.aspx>>

MOS [online]. [21. 2. 2015]. <<http://www.mos-cso.cz/cz/galerie/kresby-plsek>>

veslavkove.cz [online]. 19. 2. 2011 [21. 2. 2015]. <<http://wwwv.veslavkove.cz/priroda/kormorani-a-kachny-zimovali-na-litave.aspx>>

i-creative.cz [online]. 22. 2. 2012 [21. 2. 2015]. <<http://www.i-creative.cz/2012/02/22/pampelisky-omalovanky/>>

RVP [online]. [21. 2. 2015]. < <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/15217/pohybove-hry-fouka-snezi.html/>>

RVP [online]. [21. 2. 2015]. <
[http://wiki.rvp.cz/index.php?title=Kabinet/Obrazky/0.Biologicka_klasifikace/%C5%98%C3%AD%C5%A1e:_%C5%BDivo%C4%8Dichov%C3%A9_\(Animalia\)/Kmen:_%C4%8Dlenovci_\(Arthropoda\)/T%C5%99%C3%ADda:_hmyz_\(insecta\)/%C5%98%C3%A1d:_dvouk%C5%99%C3%ADdl%C3%AD_\(Diptera\)/%C4%8Cele%C4%8F:_mouchovit%C3%AD_\(Muscidae\)/Druh:_moucha_dom%C3%A1c%C3%AD_\(Musc_a_domestica\)>](http://wiki.rvp.cz/index.php?title=Kabinet/Obrazky/0.Biologicka_klasifikace/%C5%98%C3%AD%C5%A1e:_%C5%BDivo%C4%8Dichov%C3%A9_(Animalia)/Kmen:_%C4%8Dlenovci_(Arthropoda)/T%C5%99%C3%ADda:_hmyz_(insecta)/%C5%98%C3%A1d:_dvouk%C5%99%C3%ADdl%C3%AD_(Diptera)/%C4%8Cele%C4%8F:_mouchovit%C3%AD_(Muscidae)/Druh:_moucha_dom%C3%A1c%C3%AD_(Musc_a_domestica)>)

Wikipedia [online]. 28. 9. 2014 [21. 2. 2015].

RVP [online]. 5. 9. 2014 [21. 2. 2015].

<http://wiki.rvp.cz/Kabinet/0.0.0.Kliparty/Z/Vodn%C3%AD_%C5%BEivo%C4%8Dichov%C3%A9>